فلاحتی قدیمی فومنی، محمدرضا؛ احمدی نسب، فاطمه (۱۳۹۵). بررسی زبان‌شناختی چکیده‌های انگلیسی نشریات رتبه‌دار فارسی حوزه علوم پایه و میزان مطابقت آن‌ها با استاندارد ایزو ۲۱۴. *پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۵ (۲)، ۱۲۶– ۱۰۹.

بررسی زبان‌شناختی چکیده‌های انگلیسی نشریات رتبه‌دار فارسی حوزه علوم پایه و میزان مطابقت آن‌ها با استاندارد ایزو ۲۱۴

دکتر محمدرضا فلاحتی قدیمی فومنی[1]، دکتر فاطمه احمدی نسب[2]

تاریخ دریافت: ۹۳/۵/۵ تاریخ پذیرش: ۹۳/۸/۱۰

چکیده

هدف: *از آنجا که تنها راه انتقال آخرین یافته‌های مقاله‌های فارسی به پژوهشگران غیرفارسی‌زبان از طریق چکیده انگلیسی آن‌هاست، لذا چکیده انگلیسی مقالات فارسی از اهمیت به‌سزایی برخوردار است. چکیده‌های انگلیسی باید از لحاظ دستوری و معنایی قابل قبول باشند. در این راستا، هدف از پژوهش حاضر، بررسی و تحلیل زبانی چکیده‌های انگلیسی نشریات رتبه‌دار حوزه علوم پایه برای دست‌یابی به خطاهای زبانی موجود در چکیده‌های انگلیسی است.*

روش: *پژوهش حاضر به روش توصیفی- تحلیلی و مقایسه‌ای انجام شده است. جامعه پژوهش را نشریات رتبه‌دار حوزه علوم پایه مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری تشکیل می‌دهد.*

یافته‌ها: *با بررسی چکیده‌های انگلیسی ۲۴ نشریه علمی- پژوهشی حوزه علوم پایه، در مجموع ۱۴۳۹ خطای زبانی در قالب ۲۷ نوع خطا مشاهده شد، که بیشترین خطاها به «استفاده نابجا از حرف تعریف the» با ۱۳/۷۵ درصد (۱۹۸ خطا)، «فاصله‌گذاری نادرست» با ۱۰/۴۲ درصد (۱۵۰ خطا) و «نشانه‌گذاری نادرست» با ۸/۶۱ درصد (۱۲۴ خطا) مربوط می‌شود. همچنین، میزان پایبندی چکیده‌های انگلیسی نشریات مورد بررسی به استانداردهای چکیده‌نویسی ایزو ۲۱۴، در مجموع ۷۴ درصد با میانگین ۷/۱۶ و انحراف معیار ۱/۳۴ تعیین گردید. در پایان و با توجه به حجم بالای خطاهای زبانی در چکیده‌ها، توصیه شد نشریات فارسی به‌منظور ارتقاء کیفیت چکیده‌های انگلیسی خود از متخصصان زبان انگلیسی استفاده نمایند.*

کلیدواژه‌ها: *استاندارد ایزو ۲۱۴، چکیده‌نویسی، چکیده‌های انگلیسی، خطاهای زبانی، علوم پایه، نشریات رتبه‌دار*

---

۱. دکترای زبان‌شناسی رایانه‌ای و استادیار گروه پژوهشی زبان‌شناسی رایانه‌ای، مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری، شیراز، ایران. ddso@ricest.ac.ir

۲. دکترای زبان‌شناسی همگانی و استادیار گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشگاه شهید چمران اهواز. ahmadinasab.fatemeh@gmail.com

مقدمه

در سال‌های اخیر، طرح گسترده موضوع رتبه‌بندی و اعتبارسنجی نشریات کشور سبب گردیده قوانین، معیارها و ضوابط متعددی در حوزه چاپ و نشر ورود پیدا کند. نشریات براساس معیارهای آیین‌نامه تعیین اعتبار نشریات به دو دسته نشریات رتبه‌دار (شامل علمی-پژوهشی و علمی-ترویجی) و فاقد رتبه تقسیم شده‌اند.

یکی از معیارهای موجود برای کسب اعتبار نشریات، وجود چکیده انگلیسی (در کنار چکیده فارسی) برای هر مقاله فارسی است (MSRT's Journal Validation Commission, 2011). با توجه به‌ضرورت و اهمیت این معیار، نشریات در راستای رعایت این اصل تلاش‌های بسیاری را به عمل آورده‌اند. امروزه، با تورق ساده هر نشریه رتبه‌دار، به‌ویژه نشریات علمی-پژوهشی می‌توانیم چکیده‌های انگلیسی موجود در آن را مشاهده نماییم.

اگرچه وجود چکیده انگلیسی در جذب مخاطبان غیرفارسی‌زبان نقش به‌سزایی ایفاء می‌نماید، وجود نقاط ضعف و خطاهای زبانی فراوان در آن نه‌تنها انتقال اطلاعات را با دشواری مواجه می‌سازد و اهمیت یافته‌های مقاله را تحت تأثیر ضعف زبانی چکیده قرار می‌دهد، بلکه می‌تواند به وجهه علمی نشریه و در سطحی بالاتر به وجهه علمی کشور در سطح بین‌المللی آسیب برساند.

با توجه به اهمیت مبحث تولید علم در جمهوری اسلامی ایران و شناسایی نشریات رتبه‌دار به‌عنوان معتبرترین نشریات موجود در کشور، ضروری است نشریات و به‌طور خاص چکیده‌های آن‌ها دارای ساختار و محتوایی عاری از خطا باشند. البته، نشریات دستورالعمل‌هایی را برای نگارش مقاله، به‌طور عام، و چکیده‌نویسی، به‌طور خاص، تهیه و ارائه نموده‌اند که بررسی‌های انجام شده در پژوهش حاضر نشان داد توجه به آن‌ها کامل و عاری از کاستی نبوده است. بنابراین، به علت اهمیت چکیده‌های انگلیسی در انتقال دانش در سطح بین‌المللی، در پژوهش حاضر به بررسی زبان‌شناختی و همخوانی چکیده‌های انگلیسی به‌عنوان هدف اصلی پژوهش و میزان مطابقت آن‌ها با استانداردهای ایزو ۲۱۴ به‌عنوان هدف فرعی پژوهش پرداخته شده است.

پرسش‌های پژوهش

در پژوهش حاضر، سؤال‌های زیر مورد توجه قرار گرفته است (البته سه پرسش نخست از نظر ماهیت، با هم قرابتی مفهومی و تحلیلی دارند.):

۱) تا چه میزان در چکیده‌های انگلیسی نشریات رتبه‌دار فارسی حوزه علوم پایه خطاهای زبانی وجود

دارد؟

۲) خطاهای چکیده‌های انگلیسی نشریات رتبه‌دار فارسی حوزه علوم پایه کدام‌اند؟

۳) کدام‌یک از انواع خطاها در نشریات مورد بررسی از شیوع بیشتری برخوردارند؟

۴) تا چه میزان چکیده‌نویسی انگلیسی در نشریات مورد بررسی از نظر محتوایی و ساختاری با استاندارد ایزو ۲۱۴ مطابقت دارد؟

پیشینه پژوهش

با توجه به اهمیت و نقش چکیده‌ها در دسترسی به اطلاعات، مطالعات متعددی در این زمینه در سطح کشور انجام شده است. عمده این مطالعات میزان همخوانی شیوه نگارش منابع اطلاعاتی (نظیر پایان‌نامه، مقاله و ...) را با برخی استانداردهای بین‌المللی به‌ویژه استاندارد ایزو ۲۱۴ مورد بررسی قرار داده‌اند. البته، در آثار مختلف از ابزار، داده‌ها و در برخی موارد از روش‌های مختلفی برای سنجش میزان مطابقت چکیده‌ها با استاندارهای بین‌المللی نظیر ایزو ۲۱۴ استفاده شده است.

به‌عنوان نمونه، برخی از محققان از پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری به‌عنوان داده‌های تحقیق استفاده نموده‌اند که به‌عنوان مثال می‌توان به مطالعات (Hafizi Ardakani, 1999; Aliramezani, 2000; Vazirpoor Keshmiri & Sedehi, 2011; Ghane & Amiri, 2013) اشاره نمود. هر چهار پژوهش از پایان‌نامه‌های مقاطع تحصیلات تکمیلی به‌عنوان داده‌های تحقیق استفاده نمودند. نکته جالب توجه در خصوص این چهار پژوهش آن است که در تمام موارد رعایت استاندارهای چکیده‌نویسی ایزو ۲۱۴ خوب گزارش شده است. برای مثال (Hafizi Ardakani, 1999) میزان رعایت این استاندارد را ۵۸/۶ گزارش می‌کند؛ این در حالی است که (Aliramezani, 2000) میزان رعایت این استاندارد را ۵۳/۶ گزارش می‌نماید. به همین ترتیب، (Vazirpoor Keshmiri & Sedehi, 2011) میزان رعایت این استاندارد را قابل قبول ارزیابی کرده و عنوان می‌کند که هرچه به سال‌های اخیر نزدیک می‌شویم میزان رعایت استانداردهای چکیده‌نویسی در پایان‌نامه‌ها بیشتر می‌شود. سرانجام (Ghane & Amiri, 2013) نشان دادند که چکیده پایان‌نامه‌های هر دو مقطع کارشناسی ارشد و دکتری با میانگین ۵/۹۴ درصد و انحراف معیار۱/۶۶ با استانداردهای بین‌المللی ایزو در چکیده‌نویسی انطباق دارند.

پژوهش‌های انجام‌شده از منظری دیگر نیز قابل بررسی است. در حقیقت، در برخی پژوهش‌ها به زیر بخش‌های استاندارد ایزو ۲۱۴ نیز توجه شده است (نظیر Ghane & Amiri, 2013). این محققان دریافتند که در بخش محتوای چکیده، مؤلفه «هدف» با ۸۹/۱ درصد بیشترین انطباق و در بخش نحوه ارائه

و سبک «وجود کلیدواژه در چکیده» با ۵/۳ درصد کمترین میزان انطباق را با استاندارد ایزو دارند. در همین خصوص (Mokhtari, 2003) نیز گزارش داد که انطباق چکیده‌ها با استاندارد ایزو ۲۱۴ در بخش «جایگاه چکیده» با ۱۰۰ درصد، بیشترین و در بخش «شروع چکیده» با جمله‌ای مبین موضوع مقاله با ۳۷/۳ درصد کمترین میزان انطباق را نشان داد. به همین ترتیب (Abdekhoda & Abdollahi, 2010) دریافتند که چکیده‌ها در بخش «بیان یافته‌ها» بیشترین و در بخش«ارائه نتایج فرعی» کمترین میزان انطباق را با استانداردهای ایزو داشتند. (Ghane & Amiri, 2013) نیز نتیجه گرفتند که چکیده پایان‌نامه‌های رشته مهندسی هوافضا با میانگین ۴ درصد و انحراف معیار صفر از نظر محتوا و میانگین ۳/۱۵ درصد و انحراف معیار ۰/۶۹ از نظر نحوه ارائه، با استاندارد بین‌المللی ایزو در چکیده‌نویسی بیشترین میزان انطباق را داشته‌اند.

برخی از محققان در پژوهش خود بین انواع چکیده‌ها نیز تمییز قائل شدند. برای مثال در مطالعه (Dayyani & Shirdel, 2007) ۶۰/۳۷ درصد چکیده‌های این حوزه از نوع چکیده‌های راهنما و ۳۹/۶۳ درصد از نوع چکیده تمام‌نما بودند. میانگین درصد همخوانی چکیده‌های راهنما با استاندارد ایزو ۲۱۴، ۸۳/۱۴ درصد و همخوانی چکیده‌های تمام‌نما با این استاندارد ۷۸/۷۰ درصد بود. از نتایج دیگر این پژوهش آن بود که حوزه علوم انسانی بیشتر از چکیده‌های راهنما استفاده کرده و انطباق آن با استاندارد ایزو ۲۱۴ نیز بیش از چکیده‌های تمام‌نما بوده است. علاوه بر این، الگوی مجله در مورد نوشتن چکیده، بر تعداد محدودی از عناصر استاندارد ایزو ۲۱۴ تأکید داشت. (Farghadan, 2009) نیز گزارش داد که ۴۴/۴۵ درصد از مقالات، دارای چکیده راهنما و ۳۳/۳۳ درصد، دارای چکیده تلفیقی و تنها ۲۲/۲۲ درصد دارای چکیده تمام‌نما بودند. همچنین، میزان رعایت استانداردهای چکیده‌نویسی ایزو ۲۱۴، در چکیده‌های تمام‌نما بیش از چکیده‌های راهنما بود.

تعداد دیگری از محققان کوشیده‌اند بیش از یک استاندارد را در پژوهش خود مورد بررسی قرار دهند. در حقیقت، این نوع پژوهش‌ها عمدتاً دو استاندارد ایزو ۲۱۴ و گروه ونکوور را مدنظر قرار داده‌اند که از آن جمله می‌توان به پژوهش (Aliramezani, 2000) اشاره نمود. یافته‌های وی نشان داد که در کل پایان‌نامه‌های مورد بررسی، میزان رعایت شیوه ونکوور بیش از میزان رعایت استانداردهای ایزو۲۱۴ بوده و از نظر آماری تفاوت موجود معنی‌دار است. (Abdekhoda & Abdollahi, 2010) نیز نشان داد که میانگین میزان انطباق کلی چکیده‌ها با استانداردهای ایزو، ۸۵/۳۷ درصد (انحراف معیار ۲۴/۹۳) و با دستورالعمل‌های گروه ونکوور ۸۴/۴۴ درصد (انحراف معیار ۲۴/۳۶) بوده است.

برخی محققان کوشیده‌اند برای بهبود رعایت استانداردها در پایان‌نامه‌ها و مقالات علمی، توصیه‌هایی نافذ ارائه نمایند. به‌عنوان نمونه (Mokhtari, 2003) توصیه‌هایی به شرح زیر ارائه نمود: الزام نویسندگان مقالات در نشریات پزشکی داخل کشور به رعایت دستورالعمل‌های گروه ونکوور و استاندارد ایزو در تدوین چکیده‌ها؛ تأکید بر استفاده از واژگان کنترل‌شده مِش ۲ و سرعنوان‌های موضوعی پزشکی فارسی برای تهیه کلیدواژه‌های ذیل چکیده در قسمت راهنمای نویسندگان مقالات نشریات پزشکی؛ تأکید بر بیان یافته‌ها و نتایج فرعی و ثانویه حاصل از اجرای پژوهش و تدوین مقاله در چکیده در قسمت راهنمای نویسندگان مقالات نشریات پزشکی؛ تدوین و انتشار جزوات آموزشی در خصوص چکیده‌نویسی با مدنظر قراردادن دستورالعمل‌های گروه ونکوور و استاندارد ایزو ۲۱۴ و توزیع و تبلیغ آن‌ها در میان نویسندگان، پژوهندگان و دانشجویان از سوی نشریات دانشگاهی؛ تدوین استانداردها و دستورالعمل‌های ملی و منطقه‌ای، مطابق با نیازهای فرهنگی و مقتضیات زبانی برای نوشتن چکیده مقالات علمی-پژوهشی با تأکید بر شاخه‌های تخصصی و با بهره‌گیری از نظرات کارشناسی کمیته‌ها و افراد متخصص در حوزه‌های مرتبط با چکیده‌نویسی و سرانجام آموزش لازم به نویسندگان و ویراستاران درباره دستورالعمل‌های گروه ونکوور و استانداردهای ایزو. در همین زمینه (Farghadan, 2009) نیز بر ضروری بودن چکیده در مقالات منتشره و رعایت بیشتر استاندارد ایزو ۲۱۴ (به‌منظور افزایش میزان انطباق) تأکید کرد.

بررسی پژوهش‌های فوق و پژوهش‌های مشابه دیگر نشان می‌دهد که اینگونه از تحقیقات بیشتر به ارزیابی چکیده‌ها براساس استانداردهای چکیده‌نویسی پرداخته‌اند و در هیچ‌یک، به مختصات زبانی و خطاهای زبانی موجود در چکیده‌ها پرداخته نشده است. توجه به مسائل زبان‌شناختی و خطاهای زبانی چکیده‌های انگلیسی، پژوهش حاضر را از پژوهش‌های پیشین متمایز می‌سازد و بر این اساس می‌تواند در تقویت ادبیات این حوزه و بهبود چکیده‌نویسی انگلیسی نقش مؤثری را ایفاء نماید.

روش پژوهش

مطالعه حاضر، مطالعه‌ای توصیفی-تحلیلی و مقایسه‌ای است. در گردآوری داده‌ها نیز از روش نمونه‌برداری براساس منابع موجود استفاده شد. بدین معنا که در زمان گردآوری داده‌ها از مجموع ۴۵ نشریه رتبه‌دار حوزه علوم پایه، تنها ۱۹ مورد توسط مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری در اختیار محققان قرار گرفت (علت این محدودیت نیز آن بوده که نشریات این مرکز برای نمایه‌شدن به تناوب در اختیار بخش‌های دیگر مرکز و حتی پایگاه استنادی علوم جهان اسلام قرار می‌گیرند و بنابراین در برخی دوره‌های زمانی دسترسی به برخی نشریات یا شماره‌ها میسر نیست). در حین انجام پژوهش ۶ نشریه دیگر

نیز در اختیار محققان قرارگرفت و بدین ترتیب تعداد نشریات مربوطه به ۲۵ عنوان رسید. البته، یک نشریه به دلیل عدم وجود چکیده‌های انگلیسی از جریان تحقیق خارج شد و بدین ترتیب ۲۴ عنوان نشریه به‌عنوان داده‌های اصلی پژوهش مورد استفاده قرار گرفتند. با توجه به عدم وجود یکدستی در شماره‌های دریافتی، محققان از میان شماره‌های موجود هر نشریه (مربوط به سال ۱۳۹۰) یک مورد را با استفاده از روش تصادفی غیرنظام‌مند برگزیدند. بدین ترتیب، در نهایت ۲۲۰ چکیده انگلیسی از ۲۴ نشریه حوزه علوم پایه به‌منظور بررسی مقابله‌ای و زبان‌شناختی به همراه ۲۲۰ چکیده فارسی‌شان گردآوری گردید تا با مراجعه به آن‌ها تجزیه و تحلیل زبانی با دقت بیشتری صورت پذیرد.

در پژوهش حاضر جهت استخراج داده‌ها نویسنده اول با مدرک دکتری زبانشناسی رایانه‌ای و آشنا با ساخت زبان‌های فارسی و انگلیسی چکیده‌ها و شیوه‌نامه تدوین مقالات نشریات مورد بررسی را مطالعه نمود و خطاهای موجود در آن‌ها را (۲۷ مورد) در قالب یک فهرست خطا استخراج کرد. نویسنده دوم با مدرک دکتری زبانشناسی همگانی و آشنا با ساخت زبان‌های فارسی و انگلیسی تصمیمات اتخاذ شده توسط نویسنده اول را بازبینی نمود تا خطاهای احتمالی در ارزیابی‌ها کاهش یابد. دو نویسنده در صورت وجود اختلاف‌نظر در مورد نوع خطاهای زبانی رؤیت شده، تحلیل‌های خود را با هم مقایسه کردند. در صورت استمرار اختلاف‌نظر، مورد به فرد سومی که دارای مدرک دکتری زبان انگلیسی بود ارجاع گردید. نظر فرد سوم به‌عنوان نظر نهایی ثبت گردید.

جدول ۱. نشریات رتبه‌دار حوزه علوم پایه مورد بررسی در پژوهش (سال ۱۳۹۰)

ردیف	نام نشریه	اعتبار	ردیف	نام نشریه	اعتبار
۱	اقیانوس‌شناسی	علمی ـ پژوهشی	۱۳	فیزیک زمین و فضا	علمی ـ پژوهشی
۲	پترولوژی	علمی ـ پژوهشی	۱۴	پژوهش‌های چینه‌نگاری و رسوب‌شناسی	علمی ـ پژوهشی
۳	انسان و محیط‌زیست	علمی ـ ترویجی	۱۵	علوم و فناوری محیط‌زیست	علمی ـ پژوهشی
۴	ایمنی زیستی	علمی ـ ترویجی	۱۶	تاکسونومی و بیوسیستماتیک	علمی ـ پژوهشی
۵	علوم‌پایه دانشگاه آزاد اسلامی	علمی ـ پژوهشی	۱۷	محیط‌زیست و توسعه	علمی ـ ترویجی
۶	بلورشناسی و	علمی ـ پژوهشی	۱۸	رخساره‌های رسوبی	علمی ـ پژوهشی

	کانی‌شناسی ایران				
۷	علوم‌محیطی	علمی ـ پژوهشی	۱۹	زیست‌شناسی ایران	علمی ـ پژوهشی
۸	پژوهش فیزیک ایران	علمی ـ پژوهشی	۲۰	علوم و فنون هسته‌ای	علمی ـ پژوهشی
۹	زیست‌شناسی گیاهی ایران	علمی ـ پژوهشی	۲۱	زمین‌شناسی اقتصادی	علمی ـ پژوهشی
۱۰	پژوهش‌های محیط‌زیست	علمی ـ پژوهشی	۲۲	زیست‌شناسی گیاهی ایران	علمی ـ پژوهشی
۱۱	ژئوفیزیک ایران	علمی ـ پژوهشی	۲۳	زمین‌شناسی ایران	علمی ـ پژوهشی
۱۲	سلول و بافت	علمی ـ پژوهشی	۲۴	زمین‌شناسی کاربردی پیشرفته	علمی ـ پژوهشی

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

در این قسمت هر یک از پرسش‌های پژوهش به تفکیک، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱) تا چه میزان در چکیده‌های انگلیسی نشریات رتبه‌دار فارسی حوزه علوم پایه، خطاهای زبانی وجود دارد؟

در حقیقت، در ۲۲۰ چکیده انگلیسی ۲۴ نشریه مورد بررسی، در مجموع ۱۴۳۹ خطای زبانی (بیش از شش خطا به ازای هر چکیده) مشاهده شد که رقم قابل‌توجهی است. خطاهای زبانی موجود در چکیده‌ها را می‌توان به سه نوع واژگانی (۳ نوع خطا)، دستوری (۱۹ نوع خطا) و نگارشی (۵ نوع خطا) تقسیم‌بندی نمود که جمعاً ۲۷ نوع خطای زبانی را شامل می‌شود. ریشه خطاهای زبانی واژگانی و دستوری در دانش زبانی مترجمان و یا ویراستاران چکیده‌های انگلیسی نشریات نهفته است. اما برخی از خطاهای نگارشی را می‌توان به خطاهای تایپی و عملکرد اپراتورها نسبت داد.

۲) خطاهای چکیده‌های انگلیسی نشریات رتبه‌دار فارسی حوزه علوم پایه کدام‌اند؟

همان‌طور که در پاسخ به سؤال اول نیز گفته شد، در مجموع ۲۷ خطای زبانی در قالب انواع خطای واژگانی (۳ نوع)، خطای نگارشی (۵ نوع) و خطای دستوری (۱۹ نوع) در چکیده‌های انگلیسی مشاهده شد که در ادامه پیرامون هر کدام توضیح مختصری ارائه می‌گردد (برای شفافیت بیشتر برای برخی مقوله‌ها مثال‌هایی نیز آورده شده است):

۲-۱- استفاده نابجا از حرف تعریف the: در اکثر چکیده‌های انگلیسی مورد بررسی یکی از خطاهای رایج، استفاده از حرف تعریف the به‌صورت افراطی است. از آنجا که این حرف تعریف معادل دقیق فارسی ندارد، بسیاری از فارسی‌زبانان در استفاده از این حرف دچار خطا شده و دست به تصحیح افراطی زده و از حرف تعریف the در موارد غیرضروری استفاده می‌نمایند. این خطا نوعی از خطای دستوری است که در مورد افرادی که زبان مادری آن‌ها انگلیسی نیست بدیهی به نظر می‌رسد. در عین حال، وجود این خطاها نشان می‌دهد که مجلات علمی کمتر از ویراستاران حرفه‌ای و باتجربه استفاده می‌کنند.

۲-۲- عدم استفاده از حرف تعریف the: این خطا به مواردی اشاره دارد که علی‌رغم ضرورت به‌کارگیری حرف تعریف the، از این حرف تعریف استفاده نشده باشد (مانند Findings in this study revealed that… به‌جای The findings in this study revealed that…).

۲-۳- خطا در زمان، شکل یا ساختار فعل: در زبان فارسی فعل دارای ۸ زمان دستوری است و حال آنکه در زبان انگلیسی ۱۶ زمان دستوری وجود دارد. همین امر باعث شده است که فارسی‌زبانان در نگارش متون انگلیسی، در استفاده از افعال در زمان‌های دستوری با مشکل مواجه شوند. علاوه بر این، استفاده از افعال وجهی کمکی مانند افعال can, may, may و ... بر دشواری استفاده از افعال انگلیسی برای فارسی‌زبانان می‌افزاید. بنابراین، ریشه این خطاهای دستوری را باید در تفاوت زیاد زمان و وجه افعال فارسی و انگلیسی جستجو کرد. همین امر لزوم استفاده از متخصصان زبان انگلیسی و مترجمان زبردست را در نگارش و ویراستاری چکیده‌های انگلیسی به گونه‌ای شفاف‌تر به تصویر می‌کشد (مانند Usually, rate yield <u>reduced</u> 5-6 years after primary plantation به جای Usually, rate yield <u>is reduced</u> 5-6 years after primary plantation). این نوع خطا و خطاهای بعدی نیز به دلیل عدم استفاده از ویراستاران حرفه‌ای است.

۲-۴- ساختار شبه فارسی: یکی از خطاهای زبانی رایج کدآمیزی ساختاری است. در این نوع خطای دستوری، عبارات و جملات فارسی عیناً و از طریق ترجمه واژه-به-واژه به انگلیسی برگردانده می‌شوند (مانند جمله Another point that the researcher wants to say here is that…).

۲-۵- خطا در استفاده از حروف بزرگ و کوچک: در زبان انگلیسی، حرف اول کلمه در ابتدای جمله، حرف اول اسامی خاص و تمام حروف سرنام‌ها با حرف بزرگ نوشته می‌شوند. از آنجا که چنین قاعده‌ای در مورد زبان فارسی وجود ندارد، برخی از فارسی‌زبانان به این نکته بی‌توجهی کرده و یا

آن را غیرضروری می‌دانند. تعداد زیاد خطاهای نگارشی در این مورد، لزوم توجه به این نکته و پیروی از آن در چکیده‌نویسی انگلیسی را می‌طلبد (مانند isfahan به‌جای Isfahan یا this . ...study به‌جای ...This study).

۲-۶- استفاده از واژه، فعل یا عبارت نامناسب: واژگان اعم از فعل، اسم، صفت و... هر کدام بار عاطفی و معنایی خاصی را داشته و برای گونه زبانی خاصی مانند گونه نوشتاری، گفتاری و ... مناسب است و به هنگام نگارش باید متناسب با بافت، مخاطب، گونه زبانی و واژگان هم رخداد واژه مناسبی انتخاب شود تا معنا تا حد امکان به‌درستی منتقل شود و متن نیز تا حد ممکن بومی به نظر برسد. یکی از خطاهای عمده در این حوزه استفاده از واژگان نامناسب بود که با بهره‌گیری از کمک متخصصان زبان می‌توان این خطا را به حداقل رساند.

۲-۷- خطا در املای واژه: این خطای نگارشی غالباً نه به خاطر ضعف دانش زبانی که به دلیل بی‌توجهی در تایپ ماشینی است (مانند tis به‌جای this یا recieve به‌جای receive). حتی متون علمی فارسی نیز از خطاهای نگارشی حاصل از بی‌دقتی در تایپ، عاری نیستند. توجه به تصحیح املای واژگان در چکیده‌نویسی انگلیسی بسیار حائز اهمیت است؛ چراکه متون انگلیسی غالباً بدون اشکالات املایی بوده و خطاهای نگارشی در چکیده‌های انگلیسی نشریات فارسی، باعث ایجاد تأثیر منفی بر پژوهشگران خارجی شده و حتی گاه حقایق و یافته‌های علمی مقالات تحت تأثیر خطاهای املایی قرار می‌گیرد و خواننده را از مراجعه به متن کامل مقاله باز می‌دارد.

۲-۸- استفاده نادرست از حروف اضافه: از آنجا که حروف اضافه در فارسی و انگلیسی کاربردهای بافتی و معنایی متفاوتی دارند، در متون انگلیسی نوشته فارسی‌زبانان، غالباً این نوع خطای نگارشی مشاهده می‌شود (مانند استفاده از over به‌جای above یا under به‌جای below). تفاوت‌های معنایی و کاربردی دو حرف اضافه «روی» و «در» در برابر «on» و «in» انگلیسی نیز نمونه‌ای دیگر از این خطا محسوب می‌گردند.

۲-۹- عدم مطابقت فاعل و فعل در شمار: این خطای دستوری در واقع به عدم تصریف فعل برای فاعل سوم شخص مفرد اشاره دارد (مانند The result show به‌جای The results show یا The result shows).

۲-۱۰- خطا در استفاده از صورت‌های مصدری فعل: یکی از دشوارترین مقولات دستوری انگلیسی برای فارسی‌زبانان تمایز دو صورت مصدری to و ing افعال انگلیسی است که در چکیده‌های

انگلیسی نیز مشاهده شد (مانند Let x to be به‌جای Let X be). این مورد نوعی از خطای دستوری به شمار می‌رود.

۲-۱۱- خطا در استفاده از ساخت معلوم و مجهول: این خطای دستوری به استفاده از ساخت معلوم و مجهول افعال انگلیسی اشاره دارد (مانند Then, the data analyzed based on the model used in this study. به‌جای Then, the data were analyzed based on the model used in this study.).

۲-۱۲- خطا در شمار اسم (مفرد و جمع): از آنجا که در زبان انگلیسی اسامی به دو اسم قابل شمارش و غیرقابل شمارش تقسیم می‌شوند و علاوه بر این بیان عدد و معدود در زبان انگلیسی با زبان فارسی متفاوت است، در چکیده‌های انگلیسی تداخل زبانی ناشی از این تفاوت مشاهده می‌شود. این خطا نوعی از خطای دستوری است (مانند The two group به‌جای The two groups).

۲-۱۳- استفاده از واژه اضافی و غیرضروری: واژه‌های به کار رفته در برخی از چکیده‌ها یا حشو بودند و یا هیچ ضرورت معنایی برای حضورشان در جمله وجود نداشت. این موارد خطاهایی واژگانی‌اند.

۲-۱۴- خطا در مقوله واژگانی کلمات: واژه به مقولات واژگانی اسم، فعل، صفت، قید و حروف تقسیم می‌شود. خطا در مقوله واژگانی به مواردی اشاره می‌کند که از مقوله مناسب کلمه در جایگاه آن مقوله در جمله استفاده نشده است (مانند alcohol extract به‌جای alcoholic extract).

۲-۱۵- موارد دیگر (خطاهای دستوری): خطاهای دستوری جزئی در دسته‌بندی‌های مختلف در داده‌ها مشاهده شد. با توجه به فراوانی و کثرت دسته‌بندی‌ها و رخداد اندک آن‌ها (هر دسته تنها یک‌بار مشاهده شد)، تمامی موارد در قالب یک مقوله کلی و عام تحت عنوان «موارد دیگر» ثبت و ارائه گردید.

۲-۱۶- جمله کاملاً غیردستوری و مبهم: این جملات کاملاً غیردستوری بوده و حتی با مقابله با چکیده فارسی نیز قابل‌فهم نبودند.

۲-۱۷- کوتاهی غیرمعمول طول جملات: در نگارش برخی از جملات چکیده‌های انگلیسی، گاه از ساختار دستوری بسیار کوتاه و نامناسب برای نگارش آکادمیک استفاده شده است. در حقیقت، کوتاهی طول جملات غیرعادی است و گاه حتی از جملات ۴ کلمه‌ای برای نگارش چکیده استفاده شده است (مانند This is a survey study. It was done in Tehran. Fifty participants were used. The data were analyzed by SPSS.).

۲-۱۸- خطا در استفاده از ضمایر موصولی: ضمایر موصولی در زبان انگلیسی غالباً با پرسش واژه‌های دارای wh به کار می‌روند. در این نوع خطای دستوری، از واژه نامناسب برای بیان ضمیر موصولی استفاده شده است (مانند To undertake the study, a model was used whose components were all relevant to the objectives of the study. به‌جای To undertake the study, a model was used in which all the components were relevant to the objectives of the study.)

۲-۱۹- استفاده از ادات نامناسب برای فعل: برخی از افعال انگلیسی با اداتی مانند on, by, into و ... به کار می‌روند. یافته‌ها حاکی از آن است که برخی از خطاهای دستوری به استفاده نامناسب از ادات مربوط می‌شود (مانند It consists from به‌جای It consists of).

۲-۲۰- عدم استفاده از واژه ضروری: با مقابله چکیده‌های فارسی و انگلیسی مشاهده شد که در برخی از چکیده‌های انگلیسی از واژگان مهم و کلیدی استفاده نشده است. در حقیقت، کلمه یا کلماتی از جمله حذف گردیده و بنابراین جمله ناقص است. البته خواننده قادر است به درکی کلی از مفهوم جمله دست یابد.

۲-۲۱- عدم استفاده از حرف اضافه ضروری: در بحث زبان‌آموزی یکی از دشوارترین جنبه‌های فراگیری زبان، حروف اضافه و ربط هستند. بنابراین طبیعی است که یکی از خطاهای زبانی چکیده‌ها، عدم استفاده از حرف اضافه ضروری باشد؛ به‌خصوص اگر متناظری در زبان فارسی نداشته باشند.

۲-۲۲- گوناگونی در نگارش اسامی خاص: نویسندگان غالباً در نگارش و آوانگاری اسامی خاص فارسی پررخداد در عناوین و چکیده‌ها مانند اسامی پژوهشگران، اماکن و نام دانشگاه‌ها به زبان انگلیسی، از شیوه‌های متفاوتی استفاده می‌کنند که باعث آشفتگی و تنوع صورت اسامی خاص می‌شود. این خطا تحت عنوان خطای نگارشی آورده می‌شود؛ البته در مورد نحوه برگردان اسامی خاص آراء و نظرات مختلفی وجود دارد و در واقع باید از آن به‌عنوان «تنوع» یاد کرد.

۲-۲۳-عدم استفاده از حرف ربط ضروری: توضیحات ذیل ۲-۲۱ در مورد حروف ربط نیز صدق می‌کند.

۲-۲۴- عدم رعایت یکدستی و مطابقت در زمان افعال متن چکیده: این خطا به عدم هماهنگی و انسجام زمان‌های دستوری افعال متن چکیده اشاره دارد (مانند The present study intends to… The data were all collected from… The study uses a hybrid model… The results reveal

The present study intended to… The data به‌جای that… It could be concluded that… were all collected from… The study used a hybrid model…The results revealed (that…It could be concluded that…).

۲-۲۵- استفاده نادرست از حرف ربط: توضیحات ذیل ۲-۸ در مورد حروف ربط نیز صدق می‌کند.

۲-۲۶- فاصله‌گذاری نادرست: این نوع خطا که یک خطای نگارشی است می‌تواند ناشی از ضعف دانش زبانی و یا خطای تایپی باشد. در این نوع خطا بین اجزای واژگانی بدون فاصله به اشتباه فاصله‌گذاری شده (مانند can not به‌جای cannot) و یا در موارد لازم از فاصله‌گذاری استفاده نشده است (مانند *The. به‌جای *The). البته باید اذعان کرد که در برخی از موارد حتی برای بومی‌زبانان تصمیم‌گیری در مورد گذاردن فاصله، برای مثال در بین اجزای واژه مرکب، دشوار است چرا که واژه هنوز جایگاه و شأن واژه مرکب کامل را نیافته و با آن به‌عنوان یک عبارت برخورد می‌شود. در اینجا این موارد مدنظر نبوده و فاصله‌هایی به‌عنوان خطا انتخاب شده‌اند که وضعیت آن در واژه و یا بین واژه کاملاً مشخص بوده است. در ضمن، این خطاها غالباً در مجاورت علائم نشانه‌گذاری رخ داده است؛ بدین معنی که قبل و بعد از این علائم، فاصله‌گذاری لازم انجام نشده است.

۲-۲۷- نشانه‌گذاری نادرست: نشانه‌گذاری یا نقطه‌گذاری به استفاده از علائمی مانند «؟»، «:»، «""» و ...گفته می‌شود که خواندن متن را آسان‌تر می‌کنند. عدم استفاده از این علائم و یا کاربرد نادرست آن‌ها از نوع خطاهای نگارشی است که باید در ویراستاری چکیده‌ها به آن توجه فراوانی شود- به‌ویژه با توجه به این نکته که نشانه‌گذاری در زبان انگلیسی از اهمیت خاصی برخوردار است و اساساً زبان فارسی نشانه‌گذاری را از زبان انگلیسی به عاریه گرفته است.

۳) *کدام‌یک از انواع خطاها در نشریات مورد بررسی از شیوع بیشتری برخوردارند؟*

جدول ۲ خطاهای ۲۷گانه موجود در ۲۴ نشریه علوم‌پایه را برحسب فراوانی و درصد رخداد آن‌ها نشان می‌دهد. در ۲۴ نشریه مورد بررسی در مجموع ۱۴۳۹ خطا شناسایی گردید. تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که خطاهای «استفاده نابجا از حرف تعریف the»، «فاصله‌گذاری نادرست» و «نشانه‌گذاری نادرست» به ترتیب با ۱۹۸ (۱۳/۷۵ درصد)، ۱۵۰ (۱۰/۴۲ درصد) و ۱۲۴ (۸/۶۱ درصد) مورد رایج‌ترین خطاها بوده‌اند.

جدول ۲. فراوانی انواع خطاهای زبانی چکیده‌های انگلیسی مورد بررسی

ردیف	خطای زبانی	نوع خطا	فراوانی خطا	درصد فراوانی
۱	استفاده نابجا از حرف تعریف the	دستوری	۱۹۸	۱۳/۷۵
۲	فاصله‌گذاری نادرست	نگارشی	۱۵۰	۱۰/۴۲
۳	نشانه‌گذاری نادرست	نگارشی	۱۲۴	۸/۶۱
۴	خطا در زمان، شکل یا ساختار فعل	دستوری	۱۱۲	۷/۷۸
۵	ساختار شبه فارسی	دستوری	۱۰۷	۷/۴۳
۶	خطا در استفاده از حروف بزرگ و کوچک	نگارشی	۷۱	۴/۹۳
۷	استفاده از واژه، فعل یا عبارت نامناسب	واژگانی	۷۱	۴/۹۳
۸	خطا در املای واژه	نگارشی	۵۸	۴/۰۳
۹	استفاده نادرست از حرف اضافه	دستوری	۵۶	۳/۸۹
۱۰	عدم مطابقت فاعل و فعل در شمار	دستوری	۵۴	۳/۷۵
۱۱	خطا در استفاده از صورت‌های مصدری فعل (to و ing)	دستوری	۵۲	۳/۶۱
۱۲	خطا در استفاده از ساخت معلوم و مجهول	دستوری	۴۵	۳/۱۲
۱۳	خطا در شمار اسم (مفرد و جمع)	دستوری	۴۵	۳/۱۲
۱۴	استفاده از واژه اضافی و غیرضروری	واژگانی	۴۵	۳/۱۲
۱۵	خطا در مقوله واژگانی کلمات (اسم، فعل، صفت، قید، حروف)	دستوری	۴۳	۳/۱۲
۱۶	موارد دیگر (خطاهای دستوری مختلف که به علت عدم تکرار به‌صورت گزینه‌ای مجزّا ذکر نشده‌اند.)	دستوری	۴۲	۲/۹۱
۱۷	جمله کاملاً غیردستوری و مبهم	دستوری	۳۵	۲/۴۳
۱۸	کوتاهی غیرمعمول طول جملات	دستوری	۳۳	۲/۲۹
۱۹	خطا در استفاده از ضمایر موصولی (wh-words)	دستوری	۲۶	۱/۸
۲۰	عدم استفاده از حرف تعریف the	دستوری	۲۱	۱/۴۵
۲۱	استفاده از ادات نامناسب برای فعل (verb particles)	دستوری	۱۷	۱/۱۸

۲۲	عدم استفاده از واژه ضروری	واژگانی	۱۶	۱/۱۱
۲۳	عدم استفاده از حرف اضافه ضروری	دستوری	۶	۰/۴۱
۲۴	گوناگونی در نگارش اسامی خاص	نگارشی	۴	۰/۲۷
۲۵	عدم استفاده از حرف ربط ضروری	دستوری	۳	۰/۲۰
۲۶	عدم رعایت یکدستی و مطابقت در زمان افعال متن چکیده	دستوری	۳	۰/۲۰
۲۷	استفاده نادرست از حرف ربط	دستوری	۲	۰/۱۳
مجموع خطاهای زبانی			۱۴۳۹	٪۱۰۰

در ضمن، خطاهای «خطا در زمان، شکل یا ساختار فعل» با ۱۱۲ خطا (۷/۷۸ درصد)، «ساختار شبه فارسی» با ۱۰۷ خطا (۷/۴۳ درصد) و دو خطای «استفاده از واژه، فعل یا عبارت نامناسب» و «خطا در استفاده از حروف بزرگ و کوچک» هر کدام با ۷۱ مورد (۴/۹۳ درصد) از نظر فراوانی، رتبه‌های چهارم تا ششم را کسب نموده‌اند. در ضمن، خطاهای «استفاده نادرست از حرف ربط» (۲ مورد)، «عدم رعایت یکدستی و مطابقت در زمان افعال درون جمله» (۳ مورد) و نیز «عدم استفاده از حرف ربط ضروری» (۳ مورد) و «گوناگونی در نگارش اسامی نویسندگان» (۴ مورد) نادرترین خطاها بوده‌اند. بررسی انواع خطاها حاکی از آن است که وجود یک متخصص زبان می‌تواند بسیاری از این خطاها را مرتفع سازد. بسیاری از خطاها صرفاً زبانی‌اند و تعداد کمتری به خطاهای تایپی مربوط می‌شوند.

۴) تا چه میزان چکیده‌نویسی انگلیسی در نشریات مورد بررسی از نظر محتوایی و ساختاری با استاندارد ایزو ۲۱۴ مطابقت دارد؟

پاسخ به این پرسش در دو بخش اساسی ارائه گردید: (۱) محتوای چکیده و (۲) نحوه ارائه. البته، با توجه به اینکه این پرسش به‌عنوان یک هدف فرعی در این پژوهش مطرح بود، صرفاً تعدادی از این متغیرها (۱۰ متغیر) از این دو مقوله مورد بررسی قرار گرفت. در مبحث محتوای چکیده، سه متغیر مورد سنجش قرار گرفت. در این مبحث، نشریات به استانداردهای ایزو ۲۱۴ توجه خوبی داشته‌اند و بیان هدف و نیز یافته‌ها و نتایج در تمام چکیده‌های انگلیسی تمام نشریات رعایت شده است. با این حال، وارد کردن روش‌شناسی در چکیده، در برخی نشریات (۴ نشریه) مورد غفلت واقع شده است.

در مبحث نحوه ارائه، ۷ متغیر مورد سنجش قرار گرفت. بررسی‌ها نشان داد که متغیر ۴ (آوردن چکیده در صفحه اول و بین عنوان و نویسنده و متن اصلی) و متغیر ۹ (وجود کلیدواژه) در تمام نشریه‌ها رعایت شده است؛ به این معنی که در تمام موارد کلیدواژه وجود دارد و چکیده بین اطلاعات عنوان و

نویسنده و متن اصلی در صفحه اول آمده است. متغیر ۵ (آوردن اطلاعات کتاب‌شناختی نشریه در صفحه چکیده) تنها در یک نشریه رعایت نشده است. ضمناً متغیر ۷ (ذکر ضمایر در قالب سوم شخص) تنها توسط ۳ نشریه رعایت نشده است و این در حالی است که متغیر ۶ (لحاظ نمودن حداکثر ۲۵۰ کلمه در چکیده) که به طول چکیده می‌پردازد، در ۱۰ نشریه مورد توجه دقیق قرار نگرفته است. همچنین متغیر ۸ (پرهیز از کاربرد علائم و سرنام‌ها) در ۲۳ نشریه مورد غفلت قرار گرفته است. البته، لازم به ذکر است که فرمول‌های عناصر شیمیایی و کلمات بسیار عام مانند UN (سازمان ملل متحد) که بسیار رایج شده‌اند، در این تحلیل در نظر گرفته نشده‌اند. سرانجام، متغیر ۱۰ (استفاده از افعال غیرمجهول) در ۲۱ نشریه مورد توجه قرار نگرفته است.

در کل، نتایج حاکی از آن است که چکیده‌های انگلیسی در ۷۴ درصد موارد با میانگین ۷/۱۶ و انحراف معیار ۱/۳۴ با استانداردهای ایزو ۲۱۴ مطابقت دارد.

جدول ۳. سنجش چکیده‌های انگلیسی نشریات مورد بررسی با معیارهای ایزو ۲۱۴

ردیف	نام نشریه	مطابقت یا عدم مطابقت با ایزو ۲۱۴										
		محتوای چکیده			نحوه ارائه							امتیاز کل از ۱۰
		۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	
۱	علوم‌پایه دانشگاه آزاد اسلامی	۱	۰	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۶
۲	فیزیک زمین و فضا	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۷
۳	انسان و محیط‌زیست	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۶
۴	بلورشناسی و کانی‌شناسی	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۷
۵	زیست‌شناسی ایران	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۸
۶	پژوهش‌های محیط‌زیست	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۸
۷	سلول و بافت	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۸
۸	علوم و تکنولوژی محیط‌زیست	۱	۰	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۶
۹	زمین‌شناسی کاربردی پیشرفته	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۸
۱۰	پترولوژی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۸
۱۱	ژئوفیزیک ایران	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۱	۸
۱۲	زیست‌شناسی گیاهی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۸
۱۳	اقیانوس‌شناسی	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۱	۰	۷
۱۴	زمین‌شناسی اقتصادی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۸
۱۵	رخساره‌های رسوبی	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۷

۱۶	زیست‌شناسی گیاهی ایران	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۸
۱۷	محیط‌زیست و توسعه	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۸
۱۸	چینه‌شناسی و رسوب‌شناسی	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۰	۱	۱	۷
۱۹	زمین‌شناسی ایران	۱	۰	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۶
۲۰	تاکسونومی و بیوسیستماتیک	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۸
۲۱	علوم و فنون هسته‌ای	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۸
۲۲	پژوهش فیزیک	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۱	۸
۲۳	ایمنی زیستی	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۷
۲۴	علوم محیطی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۸
۲۵	کل امتیاز معیار در مجموع نشریات	۲۴	۲۰	۲۴	۲۴	۲۳	۱۴	۲۱	۱	۲۴	۳	۱۷۸ (۷۴ درصد)

۱= بیان هدف؛ ۲= بیان روش‌شناسی؛ ۳= بیان یافته‌ها و نتایج؛ ۴= آوردن چکیده در صفحه اول و بین عنوان و نویسنده و متن اصلی؛ ۵= آوردن اطلاعات کتابشناختی نشریه در صفحه چکیده؛ ۶= لحاظ نمودن حداکثر ۲۵۰ کلمه در چکیده؛ ۷= ذکر ضمایر در قالب سوم شخص؛ ۸= پرهیز از کاربرد علائم و سرنام‌ها؛ ۹= وجود کلیدواژه؛ ۱۰= استفاده از افعال غیر مجهول.

نتیجه

هدف غایی از درج چکیده انگلیسی در نشریات علمی-پژوهشی فارسی، فراهم آوردن امکان دسترسی به محتوای مقالات موجود در نشریه‌های فارسی در سطح بین‌المللی است. تنها از طریق چکیده‌های انگلیسی است که محققان غیرفارسی‌زبان می‌توانند از تحقیقات و تولیدات علمی جاری در ایران، اطلاع کسب نمایند. بدیهی است چکیده‌ای که مملو از خطاهای زبانی (دستوری، واژگانی و نگارشی) باشد می‌تواند بر مخاطب تأثیر منفی بر جای بگذارد. بنابراین، انجام تحقیق در این حوزه ضروری است و نتایج این پژوهش می‌تواند دست‌اندرکاران نشریات را ترغیب نماید تا با توجه به ایرادات موجود، زمینه را برای ارتقاء کیفی چکیده‌ها و چکیده‌نویسی فراهم آورند. اطلاع‌رسانی در خصوص انتشارات جمهوری اسلامی ایران از طریق رفع موانع زبانی می‌تواند پیشرفت علمی به‌دست آمده در سطح کشور را به گونه‌ای شفاف‌تر و مناسب‌تر در سطح بین‌المللی عرضه نماید.

از نتایج پژوهش حاضر استفاده‌های عملی متعددی می‌توان به عمل آورد که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- دست‌اندرکاران وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در حوزه نشریات می‌توانند با

سیاست‌گذاری‌های لازم، نشریات را بـه ارتقـاء کیفیـت چکیـده‌نویسـی انگلیسـی ترغیـب نماینـد. چکیده‌های انگلیسی، تنها پل ارتباطی مخاطبان خارجی با محتوای علمی نشـریات فارسـی اسـت و طبیعی است که ارتقاء کیفیت چکیده‌ها می‌تواند در ارتقاء جایگاه و وجهه علمی جمهوری اسلامی ایران در سطح بین‌المللی مؤثر باشد.

- مسئولان نشریات رتبه‌دار فارسی می‌توانند با استفاده از یافته‌های پژوهش حاضر در جهـت اصـلاح نگارش انگلیسی چکیده‌ها و نیز شناسایی نقاط ضعف نشریات خود استفاده نمایند.
- به نظر می‌رسد تعاملی هدف‌مند با متخصصان زبان برای نشریات راهگشا باشد.
- دست‌اندرکاران نشریات رتبه‌دار باید به ایـن احسـاس برسـند کـه حتـی تایـپ و بـه چـاپ سـپردن محتوای نشریه نیز از اهمیت بسیاری برخوردار است و در حقیقت جزئی تأثیرگذار از فرایند چـاپ و نشر محتوای علمی است و چنانچـه نظـارت موجـود بـر ایـن فراینـد کـافی نباشـد، مشـکلاتی در نشریات بروز خواهد کرد که خطاهای تایپی، نمونه بارز این‌گونه مشکلات محسوب می‌گردد.
- نویسندگان مقالات علمی نیز می‌توانند با شناخت چالش‌های موجود، در ارائه چکیده‌های انگلیسی مقالات خود، به رفع خطاهای مذکور بپردازند.

کتابنامه

حفیظی اردکانی، محسن (۱۳۷۸). تعیین میزان رعایت استاندارد در تهیه چکیده فارسی پایان‌نامه‌های کارشنـاسی ارشد دانشگاه تربیت مدرس و دانشـگاه تهران بیـن سال‌های ۱۳۷۴-۱۳۷۶. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی.

دیانی، محمدحسین، شیردل، شهلا (۱۳۸۶). بررسی و مقایسه چکیده فارسی مقاله‌های مجله‌های علمی-پژوهشی حوزه علوم انسانی با استاندارد ایزو ۲۱۴. *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۱۰(۲)، ۳۷-۵۱.

صدیق بهزادی، ماندانا، مولوی، فرشته (۱۳۸۱). اصول چکیده‌نویسی براساس استاندارد ایزو ۲۱۴-۱۹۷۶. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.

عبدخدا، هیوا، عبداللهی، لیلا (۱۳۸۹). بررسی میزان انطباق چکیده مقاله‌های مجلات فارسی‌زبان دانشگاه علوم پزشکی تهران با استانداردهای ایزو ۲۱۴ و دستورالعمل گروه ونکوور، در سال ۱۳۸۸. *پیاورد سلامت*، ۴(۱-۲)، ۵۴.

علی‌رمضانی، حمیده (۱۳۷۹). بررسی مقایسه‌ای میزان رعایت شیوه ونکوور و استانداردهای ایزو در پایان‌نامه‌های دکترای تخصصی دانشگاه علوم پزشکی کرمان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی. دانشگاه علوم پزشکی ایران، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی.

فرقدان، سمیه (۱۳۸۷). بررسی میزان انطباق چکیده مقالات فصلنامه گنجینه اسناد با استاندارد چکیده‌نویسی ایزو ۲۱۴. *گنجینه اسناد*، ۷۲، ۸۱-۸۶.

قانع، محمدرضا، امیری، پروانه (۱۳۹۲). میزان رعایت استاندارد بین‌المللی ایزو در چکیده‌های فارسی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکترای رشته‌های فنی و مهندسی دانشگاه شیراز طی سال‌های ۱۳۷۸-۱۳۸۸. *تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی*، ۲ (۴۷)، ۱۵۹-۱۷۰.

کمیسیون بررسی نشریات علمی کشور (۱۳۹۰). *آیین‌نامه تعیین اعتبار نشریات علمی کشور*. تهران: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، بازیابی ۲ خرداد، ۱۳۹۲ از:
http://www.msrt.ir/sites/research/rppc/DocLib5/Forms/AllItems.aspx

مختاری، حیدر (۱۳۸۳). انطباق چکیده مقاله‌های نشریات دانشگاه‌های علوم پزشکی با دستورالعمل‌های گروه ونکوور و استاندارد ایزو ۲۱۴. *فصلنامه کتاب*، ۵۷، ۴۲-۵۲.

وزیرپور کشمیری، مهردخت، سه‌دهی، مریم (۱۳۹۰). مطالعه میزان رعایت استانداردهای بین‌المللی ایزو در چکیده‌های فارسی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد کتابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال و علوم و تحقیقات از سال ۱۳۸۰-۱۳۸۶. *نشریه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات (دانش‌شناسی)*، ۴ (۱۳)، ۸۷-۱۰۱.